

Allmänt

Under det tidiga 40-talet präglades bostadsbyggandet av brist på byggnadsmaterial och ett samhällsklimat starkt påverkat av kriget. Byggverksamheten var låg. Efter krigets slut inleddes en lång period av ekonomisk tillväxt med omfattande svensk export till återuppbyggnadens Europa. Byggandet i Sverige förblev förhållandevis blygsamt då resurserna framförallt gick till exportindustrin. I Östersund pågick dock en relativt hög produktion av bostäder under hela 40-talet. Det socialt inriktade folkhemsbygget utvecklades mot bättre boendestandard och välplanerade bostäder för alla. Gynnsamma statliga bostadslån infördes till låg fast ränta.

Inom arkitektur och stadsplanering rådde funktionalismens ideal om luft och ljus. Men 40-talet innebar delvis en modifiering av den mycket strikta funktionalismen på 30-talet. Arkitekturen var fortfarande enkel och sparsam, utan några större utsvävningar, men ett visst mått av dekorativa element återkom, till exempel i form av fönster- och portomfattningar. Husformerna gick tillbaka mot det traditionellt rektangulära snarare än den kvadratiske form som hade varit vanlig hos de tidiga funktionalistiska byggnaderna. Villakuberna började försvinna och utemiljöerna gjordes mer varierade.

Fasader – material och färgsättning

Fasaderna var enkla och ofta putsade, men i något mer färgstarka kulörer än under 30-talet. Färgen var gärna bruten i gula, grå eller bruna nyanser. Putsen kunde vara slät, men speciellt för Östersund på 40-talet var en grövre kvastad puts. Gult och rött tegel förekom, framförallt på flerbostadshusen. Locklistpanel var en vanlig fasadbeklädnad på småhusen som målades med linoljefärg i ljusgrått, grönt eller gult.

Takform och taktäckningsmaterial

Takformen gick åter mot sadeltak, men med en relativt flack vinkel. Materialbrist (bland annat brist på asfalt till papptak) ledde till att taktegel blev vanligt igen, vilket förutsatte en viss minimilutning för att vattenavrinningen skulle fungera. Röda eller svarta plåttak var också en vanlig syn. Gemensamt är tak med en lätt takfot med tak-tassarna synliga under takfoten. På tegelbyggnader kunde takfoten vara markerad med en tegelfris.

Fönster

Fönstren placerades i liv med fasaden och målades med linoljefärg i fasadkulören, alternativt i grått, grågrönt eller senare även vitt. Foder förekom sällan mot putsade fasader. Småhusens tegelfasader hade sällan foder, medan det var vanligare på flerbostadshus i tegel. Mot träpanel målades de släta, smala fodren i samma färg som fasaden. Den vanligaste fönsterindelningen var två- eller trelufts-fönster utan spröjsar. Man eftersträvade en lätt och luftig karaktär med tunna fönsterbågar.

Dörrar/entréer

Finribbad panel, så kallad karosseripanel, var vanlig i 40-talets ytterdörrar, liksom ljusinsläpp med stående eller liggande rektanglar. Fernissade dörrar var standard men även dörrar målade i brunt, brunrött eller gråblått förekom. Portarna hade omfattningar av natursten, tegel eller plattor. Trappäckena i smide var enkla och öppna. Trapphusen markerades vanligen med fönster i avvikande form. Entréerna skyddades av enkla skärmtak med plåttäckning där de bärande konsolerna var inbyggda i skärmtaket.

1940-tal

Var varsam

- Låt byggnadens egenskaper och karaktär vara utgångspunkten för framtida åtgärder.
- Begränsa ingreppen. Bevara och reparera det som fungerar. Var rädd om originalen.
- Välj lösningar och material som stämmer överens med byggnadens gestaltning och tekniska utförande och underlättar ett långsiktigt underhåll.
- Rådgör på ett tidigt stadium med brukare, kommun och antikvarisk expertis.

Varsamhetskravet finner du i 8 kap. 17 § plan- och bygglagen.

LÄSA MER

Så byggdes villan: Svensk villaarkitektur från 1890 till 2010. Formas (2010). ISBN 978-91-540-6005-4.

Så byggdes husen 1880–2000. Formas (2003). ISBN 91-540-5888-0.

www.varsamt.org